

DKPs ugebladspress
Af Morten Thing

[*Arbejderhistorie* 29/okt. 1987, s. 50-56.]

At DKP har haft en lokalpresse, der nåede ud over medlemsbladets status, er sikkert ukendt for de fleste. Ikke desto mindre findes der ret mange forsøg fra DKPs side på at opbygge en flerstrengt presse. Herom handler dot følgende.

I forbindelse med et større projekt havde jeg for et års tid siden brug for at finde nogle oplysninger i et af de kommunistiske ugeblade og opdagede, at Det kgl. Bibliotek (KB) ikke havde bladet. Det viste sig ved en nærmere undersøgelse ikke at gælde alle ugebladene. Jeg prøvede herefter på Universitetsbibliotekets (UB) første afdeling. Her fandt jeg et par stykker. Ved lidt ihærdig rundspørge hos bibliotekarer lykkedes det mig at finde frem til forklaringen.

Da man i sin tid for at skaffe plads på KB, flyttede provinsaviserne til UB1, havde man samtidig skelnet mellem hovedblade og aflæggere. Hovedbladene blev opstillet på UB1, mens aflæggere blev opstillet på Statsbiblioteket (SB) i Århus. En del af de kommunistiske ugeblade starter som hovedblade, men ender som aflæggere og det viste sig, at det havde ført de fleste af dem til SB.

I min søgen efter komplette sæt af de enkelte aviser konsulterede jeg også *Land og Folks* arkivar. Men jeg måtte konstatere, at heller ikke her havde man komplette sæt af alle ugebladene. Også Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (ABA) konsulterede jeg, og også her løb jeg ind i ukomplette sæt og forskellige ubesvarede spørgsmål.

Det lykkedes mig efterhånden at få stykket en oversigt sammen på grundlag af de forskellige ukomplette sæt af aviserne. Kun en aflægger lykkedes det ikke at komme på skudhold af. Langt de fleste komplette sæt ser ud til at befinde sig på SB.

Jeg håber med denne oversigt at kunne bevæge nogle biblioteker til at få mikrofilmet alle bladene og i komplette sæt. Var det ikke en opgave for ABA og KB i fællesskab? Måske skulle det være i samarbejde med *Land og Folks* arkiv, så man havde mulighed for at komme ud til de lokale partiafdelinger af DKP og låne deres eksemplarer om nødvendigt. Hvis en fotografering bliver gennemført og det sker i entrepris hos Minerva, må man håbe, at kvaliteten bliver noget højere end da firmaet filmede *Arbejderbladet*. I mikrofilmudgaven mangler der simpelthen så mange numre af avisen, at det er en ren skandale.

Hvorfor skal man overhovedet beskæftige sig med sådanne småblade? Udover, at der langt fra udelukkende er tale om småblade, er der en række vægtige grunde til at sikre komplette sæt af disse blade, og det handler om, hvad man kan bruge bladene til. De falder så at sige i to grupper: De centralt udgivne og de lokalt udgivne. De centralt udgivne minder meget om *Arbejderbladet/Land og Folk* og man finder næppe her så meget stof, som ikke også findes i det kommunistiske dagblad.

De lokalt udgivne blade adskiller sig imidlertid på en række felter fra dagbladet og de centralt udgivne ugeblade. For det første indeholder de simpelthen lokalstof, som slet ikke findes i dagbladet. Og tilgangen til stoffet, er ligeledes lokal. Man har så at sige at gøre mod en lokal kommunisme, tilpasset de forhåndenværende omstændigheder. Det nyhedsstof, som her tages op findes ikke nødvendigvis i den tilsvarende lokale socialdemokratiske presse eller venstrepressen på stedet. Den kommunistiske lokalpresse er en enestående kilde til f.eks. følgende områder: Lokale arbejdskampe, sociale skævheder, den siddende forvaltnings overgreb og magtmisbrug, opgøret efter besættelsen, den lokale kommunisme. Men også andre områder kan gøre bladene vigtige for lokalhistorikere. I flere af bladene finder man også noveller og tegninger af lokale kommunistiske kunstnere. Det drejer sig tit om folk, som kun har været kendt i lokalområdet. Endelig adskiller den lokalt udgivne presse sig fra den centralt udgivne derved, at redaktørerne tydeligvis havde forskellig stil og forskellige muligheder til deres rådighed. Lokalaviserne havde normalt ikke professionelle journalister til deres rådighed. Det var derfor tit folk, der var direkte implicerede, der skrev artiklerne. Selvom kvaliteten dermed svinger meget, gør det ikke artiklerne mindre interessante som kilder. Snarere tværtimod.

En række af de karakteristika, jeg har fremhævet ved lokalpressen gælder også de lokale sider i aflæggerne. Af oversigten over de enkelte blade vil det fremgå, hvornår man kan

finde disse lokalsider. For de centralt udgivne blade må det endelig nævnes, at man også her kan finde originalbidrag ikke mindst af partiets kendte intellektuelle, som kun findes her, og ofte er disse bidrag ikke registreret i de kendte bibliografier.

Lidt historie

DKP har flere gange i sin historie forsøgt at udvide sin presse fra kun at omfatte et dagblad til også at omfatte et eller flere ugeblade. Traditionelt havde partiet sin største styrke i København og forsøgene har derfor ikke mindst rettet sig mod provinsen og her igen Jylland.

Fra 1932 kom *Arbejderbladet* to gange om ugen og fra 2. januar 1934 blev det dagblad. Bag denne forøgelse af frekvensen lå både en medlemsfremgang og en oplagsfremgang. Og med baggrund heri udsendte man i marts 1935 et agitationsnummer af *Jysk Folkeblad*. Fra april 1935 udkom bladet som ugeblad med hjemsted i Århus. Men det gik ikke. Det har vel som normalt ved bladdrift været økonomien, der stoppede udsendelsen den 22. november 1935.

Men det er også muligt, at dette blad måtte vige for at give plads for det landsdækkende *Arbejderbladets Ugeblad*, som udkom fra januar 1936. Det blev produceret af *Arbejderbladets* redaktion og blev som det trykt i København ude på Nørrebros Centraltrykkeri. Ugebladet blev til ved en mere effektiv udnyttelse af ressourcerne. Men prisen herfor var en stor overensstemmelse mellem dagbladet og ugebladet i stof. Bladet udkom indtil maj 1940, hvor det blev afløst af *Ugens Ekko*.

Den 18. september 1937 kom igen et jysk initiativ. Det hed *Aarhus Ekko* og blev præsenteret som et »Politisk Ugeblad for Aarhus og Omegn«, altså som et udpræget lokalt blad. Baggrunden var den enkle, at kommunisterne i Århus ved kommunevalget i 1937 havde noteret en kraftig fremgang i forhold til folketingsvalget i 1935 og havde fået valgt Thomas Christensen ind i byrådet. Bladet skulle være kontaktorgan i den kamp, der skulle føres. I 1938 udvidedes bladet til stort format, men økonomien har givet været anstrengt og bladet indeholder mange opfordringer til støtte. Sidste nummer udkom i april 1940.

Om grunden til lukningen kan man læse i første nummer af *Ugens Ekko*, som afløste både *Aarhus Ekko* og *Arbejderbladets Ugeblad*. Her hedder det nemlig, at trykkeriet havde nægtet at trykke *Aarhus Ekko*. *Ugens Ekko* redigeredes efter samme retningslinjer som *Arbejderbladets Ugeblad*, dvs. uden egentligt lokalstof. Det eksisterede helt frem til partiets illegalisering i juni 1941.

Under besættelsen ændres DKPs rolle på den politiske scene radikalt. Og det gælder også partiets presse. Ikke mindst på grund af illegaliteten opstår der ved siden af det centralt redigerede (og lokalt trykte) *Politiske Maanedsbreve/Land og Folk* en vældig underskov af lokale blade. Ifølge oversigten i bibliografien *Besættelsestidens illegale blade og bøger 1940-1945* (udg. Leo Buschardt, Albert Fabritius og Helge Tønnesen, Kbh. 1954) udkom der ikke mindre end 58 forskellige kommunistiske illegale blade udover *Politiske Maanedsbreve/Land og Folk*. De var af meget forskellig art, størrelse og periodicitet. Blandt de største bør følgende nævnes: *Aarhus Ekko*, som fra november 1941 til maj 1945 udkom månedligt, til sidst i et oplag på 125.000. *Folkets Kamp* udkom i Ålborg fra november 1941 til maj 1945. *Vestjyden* udkom i Esbjerg fra august 1942 til maj 1945. *Trods Alt* udkom i Odense fra juli 1942 til maj 1945. Og i Helsingør og Hillerød udkom *Ny Tid*.

Det var med udgangspunkt i disse illegale blade, at efterkrigstidens kommunistiske ugebladspresse tog sit afsæt. Noget af den politiske styrke DKP havde vundet siden 1941 viste sig i *Land og Folks* oplag, som i 1945 nåede over de 57.000. Men den viste sig ikke mindst ved, at flere af de store illegale blade kunne fortsætte som legale.

Oppe i Ålborg fortsatte *Folkets Kamp* simpelthen med at udkomme. Det blev nu udgivet af DKP i Nordjylland. Det samme gjaldt *Trods Alt i Odense*, der nu blev udsendt af kommunisterne på Fyn.

I Århus ophørte *Aarhus Ekko*, formentlig fordi man herfra ønskede at udsende et blad for hele Jylland og som bødede på, at *Land og Folk* havde svært ved at nå det jyske. Den 19. maj 1945 udsendtes derfor fra Århus første nummer af *Land og Folk*. *Jysk Udgave*. Det blev meddelt i første nummer, at bladet var en midlertidig løsning på tekniske problemer. Efter tre numre skiftede bladet navn til *Østjyden*. *Land og Folk*, *østjysk Ugeblad*. Efterhånden blev navnet kortet ned til *Østjyden* slet og ret. I en periode udsendtes tillige aflæggeren *Østjyden*, *Sydjysk Udgave*. Men den har jeg intetsteds kunnet finde.

I Esbjerg udsendte DKP fra juni 1945 *Folkets Røst* med undertitlen *Land og Folk, Vest- og Sydjysk Udgave*. På trods af, at *Land og Folk* indgik i navnet var det som *Østjyden* et lokalt blad.

Nogenlunde samtidig begyndte kommunisterne i Nordsjælland at udsende ikke mindre end to ugeblade. I Helsingør udsendtes *Folkets Ugeblad* og samtidig udsendte Nordsjællands Distrikt *Nordsjællands Folkeblad*. Det sidstnævnte var en sammenslutning af det illegale *Ny Tid* og det legale *Helsingør Folkeblad*. Hvorfor der udsendtes to blade, ved jeg ikke og efter et par måneder sluttedes de da også sammen.

Endelig udsendes fra centralt hold og med Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm som område *Ugens Ekko* fra december 1945. En kort tid udsendtes tillige aflæggeren *Ugens Ekko, Lolland-Falster*.

Alle disse blade eksisterede i kortere eller længere tid som lokalblade. Men de holdt ikke skansen. Efterhånden sammenlagdes de alle til et blad. Det startede med, at *Folkets Ugeblad/Nordsjællands Folkeblad* gik ind, muligvis for at give plads til *Ugens Ekko*. Dernæst udgaves de tre jyske blade fra 11. januar 1946 af Folkepressen i Jylland med Ib Nørlund som fællesredaktør med lokalt stof fra de enkelte områder. Man kunne også sige, at *Folkets Kamp* og *Folkets Røst* fra 11. jan. 1946 var aflæggere af *Østjyden*. Næste trin var at inddrage *Ugens Ekko* i samarbejdet og lade Folkepressen udgive nu fire blade. Reelt var de tre jyske blade fra april 1946 aflæggere af *Ugens Ekko*. Trods Alt er det af bladene, der holdt stand længst. Først i februar 1948 inddrog det i Folkepressen og blev en aflægger af *Ugens Ekko*. Frem til november 1949 udsendtes alle fem ugeblade med deres eget hovede, men da hovedet efterhånden også var det eneste, der adskilte dem fra hinanden tog man konsekvensen og lagde dem sammen til *Land og Folk Ugeblad*. Idéen ligner det gamle *Arbejderbladets Ugeblad*, nemlig gennem fællesstof at spare ressourcer. I oktober 1954 skiftede bladet navn til det gamle prøvede *Ugens Ekko*. Det skifter også redakter og udseende. Men mod udgangen af 1955 må også det bukke under. På det tidspunkt var *Land og Folks* oplag nede på ca. 26.000. Partiet opgav herefter at udgive flere ugeblade.

Oversigt over de enkelte blade

1. *Jysk Folkeblad*. Agitationsnr. marts 1935, Arne Munch-Peterson ansv. Nr. 1 udkom 5. april 1935 i Århus, Svend Hansen ansv. Om oplag vides intet, men på bladkonferencen i juni 1935 fremhæves det, at både abonnement og løssalg er for ringe. Det vedtoges i juli kvartal at skaffe 2000 nye abonnenter. Det lykkedes næppe. Sidste nr. udkom 22. nov. 1935 (nr. 33).
2. *Arbejderbladets Ugeblad*. Nr. 1, 3. jan. 1936, udg. DKP, udgivelsessted København, Helge Larsen ansv. Fra 25. juni 1937 er Helge Holm ansv. Fra 23. juli 1937 er Th. Holst ansv. Fra 11. dec. 1937 er Martin Nielsen medredaktør, og fra 12. nov. 1939 er han eneansvarlig. Sidste nr. udkom 26. maj 1940. Fortsætter som *Ugens Ekko*.
5. april 1940 (4. årg. nr. 13). Fortsætter som *Ugens Ekko*.
4. *Ugens Ekko* (1). Nr. 1, 2. juni 1940, udg. DKP, udgivelsessted København, ansv. Martin Nielsen. ladet udvides fra 8 til 12 sider fra 14. febr. 1941. Samtidig overtager Aksel Larsen redaktørposten. Udvidelsen kan hænge sammen med at partipressens oplag er betragteligt forøget "i de sidste MaaBneder" iflg. beretning på CK-møde i juli 1941. Sidste nr. 20. juni 1941.
53. *Aarhus Ekko. Politisk Ugeblad for Aarhus og Omegn*. Nr. 1, 18. sept. 1937, Alfred Jensen ansv., udgivelsessted Århus. Fra 1. april 1938 udsendes bladet i stort format og trykt i rotation. Lille format igen fra 12. jan. 1940. Det kan ikke længere betale sig at trykke i rotation, hedder det. Sidste nr. udkom. *Folkets Ugeblad*. Nr. 1, 11. juni 1945, udg. DKP Nordsjællands Distrikt udgivelsessted Helsingør, ansv. Anders Tycho. Første bogtrykte nr. er muligvis nr. 12, 27. aug. 1945, i hvert fald er dette det første på UB1's mikrofilm af bladet. Fra dette nr. samtryk med *Nordsjællands Folkeblad* og Arne Kring Sørensen medredaktør. Sidste nr. udkom 17. nov. 1945.
6. *Nordsjællands Folkeblad*. Hvornår første nr. udkommer vides ikke, udg. DKP Nordsjællands distrikt, udgivelsessted Helsingør, ansv. Arne Kring Sørensen. Sammenslutning af *Ny Tid* og *Helsingør Folkeblad*. Fra 27. aug. 1945 samtryk med *Folkets Ugeblad* og Anders Tycho medredaktør. Sidste nr. udkom 17. nov. 1945.
7. *Land og Folk. Jysk Udgave*. nr. 1, 19. maj 1945, udg. DKP, uden trykkested, ansv. Ib Nørlund. Udgives som midlertidig løsning på tekniske problemer. Sidste nr. (nr. 3) udkom 2. juni 1945. Fortsætter som *Østjyden*.
8. *Østjyden. Land og Folk, østjysk Ugeblad*. Første nr. (nr. 4), 9. juni 1945, udg. DKP, udgivelsessted Århus, ansv. Ib Nørlund. Fra 11. jan. 1946 er Folkepressen i Jylland udg. Fra 26.

april 1946 er Ragnhild Andersen medredaktør. Fra 6. sept. 1946 samtryk med *Folkets Kamp* og *Folkets Røst* med lokalt stof. Fra 4. okt. 1946 er bladet aflægges af *Ugens Ekko*, i begyndelsen med en sides lokalt stof. Fra 6. febr. 1948 Chr. Nielsen ansv. Sidste nr. 27. nov. 1949. Fortsætter som *Land og Folk Ugeblad*.

9. *Østjyden. Sydjysk Udgave*. Formentlig aflægges af *Østjyden* og udsendt 11. jan. 1946 til 17. maj 1946.

10. *Trods Alt*. Nr. 1, 25. maj 1945 (4. årg. nr. 1, første legale nr.), udg. DKP Fyn, Udgivelsessted Odense, ansv. Kai Hansen. 4 sider i lille format. Fra 10. aug. 1945 8 sider i magasinformat. Fra 17. aug. 1945 12 sider. Nummeret den 28. sept. 1945 oplyses at være trykt i 20.000 eks. Fra 5. okt. 1945 8 sider i stort avisformat. Fra 5. dec. 1947 er Villy Fuglsang ansv. Fra 6. febr. 1948 er bladet aflægges af *Ugens Ekko*, udg. Folkepressen, Chr. Nielsen ansv., i begyndelsen med en sides lokalt stof. Sidste nr. 27. nov. 1949. Fortsættes som *Land og Folk Ugeblad*.

11. *Folkets Kamp*. Nr. 1, 5. maj 1945 (4. årg. nr. 2, første legale nr.), udg. DKP i Nordjylland, udgivelsessted Ålborg, ansv. Johs. Poulsen. nr. ?, 4. aug. 1945 påtrykt oplag: 22.000. Fra 11. jan. 1946 udg. Folkepressen i Jylland, ansv. Ib Nørlund med lokalredaktioner i Ålborg, Frederikshavn, Skagen, Hjørring, Nykøbing M. og Thisted. Fra 26. april 1946 er Ragnhild Andersen medredaktør. Fra 6. sept. 1946 samtryk med *Folkets Røst* og *Østjyden* med lokalt stof. Fra 4. okt. 1946 aflægges af *Ugens Ekko* med lokalt stof. Fra 6. febr. 1948 Chr. Nielsen ansv. Sidste nr. 27. nov. 1949. Fortsætter som *Land og Folk Ugeblad*.

12. *Folkets Røst. Land og Folk Vest- og Sydjysk Udgave*. Nr. 1, 15. juni 1945, udg. DKP i Vest- og Sydjylland, udgivelsessted Esbjerg, ansv. Karen Tovborg Jensen. Fra 11. jan. 1946 udg. Folkepressen i Jylland, ansv. Ib Nørlund med lokalt stof. Fra 26. april 1946 udg. Folkepressen, Ragnhild Andersen

medredaktør. Fra 6. sept. 1946 samtryk med *Folkets Kamp* og *Østjyden* med lokalt stof. Fra 4. okt. 1946 aflægges af *Ugens Ekko* mod lokalt stof. Fra 6. febr. 1948 Chr. Nielsen ansv. Sidste nr. 27. nov. 1949. Fortsætter som *Land og Folk Ugeblad*.

13. *Ugens Ekko* (2). Nr. 1, 7. dec. 1945, udg. DKP, udgivelsessted København, ansv. Ragnhild Andersen. Fra 26. april 1946 udg. Folkepressen, red. Ragnhild Andersen og Ib Nørlund (ansv.). Fra 4. okt. 1946 hovedblad for *Østjyden*, *Folkets Kamp* og *Folkets Røst*. Fra 6. febr. 1948 er Chr. Nielsen ansv. Folkepressen omfatter nu også *Trods Alt*. Sidste nr. udkom 27. nov. 1949. Fortsætter som *Land og Folk Ugeblad*.

14. *Ugens Ekko. Lolland-Falster*. Aflægges af *Ugens Ekko* med lokalt stof på hveranden forside. Udkom 18. jan. 1946 til 1. marts 1946. Ans. Ragnhild Andersen.

15. *Land og Folk Ugeblad*. Med undertitlen: *Ugens Ekko, Østjyden, Folkets Kamp, Folkets Røst, Trods Alt*. Nr. 1, 2. dec. 1949, udg. DKP, udgivelsessted i København, ansv. Chr. Nielsen. Bladet ligner *Land og Folk* både i indhold og lay-out. Til valget i 1950 udsendtes 4-sides aviser for hver større by som særtryk af ugebladet. 17. sept. 1954 annonceres, at bladet skifter navn til *Ugens Ekko*. Samtidig skal bladet skifte ansigt, bl.a. skal der ikke mere være fællesstof med *Land og Folk*. Sidste nr. 24. sept. 1954 (5. årg. nr. 39). Fortsættes som *Ugens Ekko*.

16. *Ugens Ekko* (3). Nr. 1, 1. okt. 1954, udg. Foreningen Folkepresse, udgivelsessted København, ansv. Kaj Christiansen. Mere magasin end avis. I bladet særligt magasin for børn til at tage ud og folde ned i kvart format med navnet *Fritid* (samme nummerering som *Ugens Ekko*). I beretningen til 19. kongres angiver Aksel Larsen oplaget for september 1955 til 7.500, selvom han kalder bladet *Land og Folk Ugeblad* (*Den levende vej*, s. 134). Sidste nr. udkom 30. dec. 1955.

Abstract. Thing, Morten: Danish Communist party weekly papers. *Arbejderhistorie*, 29 (1987).

The article describes the various attempts made by the Danish Communist Party to build up local weekly papers. The efforts started in 1935, had some succes after 1945, but in 1956 the last of the weeklies had to be closed. The article also contains a bibliography.